

завданням Української держави. На жаль, правозахисні гарантії, що закріплені в чинному законодавстві України реалізувати надзвичайно складно, перешкодою є розмитість, невизначеність, а то й повна відсутність юридичних правил, які б регулювали процедуру захисту прав і свобод людини. У таких умовах правовий статус людини і громадянина постійно знаходиться під загрозою перетворенню суб'єктивних прав у декларацію, відірвану від реального життя.

Список використаних джерел:

1. Волинка К. Г. Механізм забезпечення прав і свобод особи: питання теорії і практики : автореф. дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / К. Г. Волинка. – К., 2000. – 16 с.
2. Гуренко М. М. Зародження та становлення ідеї гарантій прав і свобод людини і громадянина у ліберальній теоретико-правовій думці : [монографія] / М. М. Гуренко. – К., 2000. – 167 с.
3. Білозьоров Є. В. Правові гарантії прав і свобод людини та громадянина у сфері діяльності міліції : [монографія] / Є. В. Білозьоров. – К. : Аванпост-прим, 2009. – 190 с.

**Професор кафедри теорії держави
та права НАВС, кандидат
юридичних наук, доцент**

Тюріна Оксана Володимирівна

ПРАВА І СВОБОДИ ОСОБИ В ІСЛАМСЬКОМУ ПРАВІ: ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНОГО ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОХОРОНИ.

В узагальненому вигляді мусульманське право можна визначити однією з правових систем сучасності, що являє собою комплекс соціальних норм, фундаментом і головною складовою частиною якого є релігійні установлення і приписи ісламу, а також органічно пов'язані з ними і пройняті релігійним духом моральні та юридичні норми, що регулюють суспільні відносини всередині громади, яка сповідує іслам. Інакше кажучи, терміном мусульманське право позначається єдина ісламська система соціально-нормативного регулювання, яка охоплює як юридичні норми, так й неправові регулятори (релігійні, моральні та звичаєві) суспільних відносин. Тим самим, мусульманське право носить персоніфікований характер, поширюючи свою чинність на осіб, які сповідують релігію іслам, незалежно від країни проживання, що дає підстави визнавати його транснаціональний характер. Водночас мусульманське право є основою нормативного регулювання суспільних відносин у країнах, в яких іслам офіційно встановлений і визнаний як державна релігія, або в яких переважна більшість населення сповідує дану релігію, що привносить в його розуміння й національні особливості.

Іслам має систему цінностей, на захист яких спрямований регулятивно-охоронний потенціал мусульманського права. У системі ієрархії цінностей ісламу релігія і віра посідають центральне місце, тому що складають основу ісламської цивілізації. Наступною у цій системі цінностей є життя, яке сприймається як божественний дарунок і, відповідно, як саме цінне з усього того, чим наділив Аллах будь-яку живу істоту. Ще однією цінністю є розум, який сприймається як філософська категорія і вищий тип розумової діяльності. Цінністю ісламу також виступає продовження роду людського, що розглядається у двох сенсах – як продовження життя, дарованого Аллахом, і як продовження віри як основного сенсу життя. І, нарешті, цінністю ісламу, і відповідно, об'єктом захисту ісламського права, є власність, що має статус священності і недоторканності.

Звідси випливає особливість ісламського права, що суттєво відрізняє його від інших правових систем, яка полягає у співіснуванні в ньому релігійного і власно правових початків, що відповідно знайшло своє відображення на специфіці його джерел і структурі, механізмі дії і праворозумінні.

В ісламській правовій доктрині права та свободи людини мають божественне походження і засновані на релігійних нормах, виражених у Корані та Сунні. В ісламській концепції прав людини виокремлюють такі найбільш важливі принципи як свобода, котра заснована на дозволі того, що не заборонено ісламом; гідність, що визначає виключне місце людини серед усіх творінь Аллаха; рівність мусульман незалежно від кольору шкіри, мови, національного походження; справедливість, яка повинна бути покладена в основу міжособистісних відносин і вирішення спорів між індивідами.

Серед різноманітних класифікацій прав і свобод людини в ісламському праві, найбільш поширеною є поділ їх на ті, які належать Аллаху; ті, які надані індивідам і змішані, що відповідають божественним та індивідуальним інтересам. Таке своєрідне розуміння прав людини, що суттєво відрізняється від західної концепції прав людини, знайшло своє відображення в регіональних актах, прийнятих Організацією Ісламської Конференції (з 2011 р. – Організація ісламського співробітництва), зокрема Загальна ісламська декларація прав людини (1981 р.), Каїрська декларація по правах людини в ісламі (1990 р.), Арабська хартія прав людини (1994 р.). У той же час Загальна декларація прав людини, прийнята ООН 10 грудня 1948 р., з певними застереженнями отримала підтримку в тих ісламських державах, які приймали участь у розробці Статуту ООН у м. Сан-Франциско у 1945 р. (Єгипет, Ірак, Іран, Ліван, Саудівська Аравія, Сирія, Індонезія, Туреччина).

У сучасному світі мусульманське право співіснує і взаємодіє з іншими правовими системами, зазнаючи впливу загальносвітових тенденцій правового розвитку. Ці прояви, так само, як й ступінь традиційно мусульманських принципів і норм, не є однаковими в різних ісламських країнах, що дає підстави з юридичної точки зору відокремлювати *поняття мусульманське право і право мусульманських країн*.

Національні правові системи ісламських держав за ступенем збереження мусульманського права як системи нормативного регулювання умовно можна розподілити на такі групи:

- національні правові системи, в яких широко застосовують мусульманське право (Саудівська Аравія, Іран, Пакистан);
- національні правові системи, в яких звужена сфера дії мусульманського права із збереженням його основоположних канонів (Йеменська Арабська Республіка, Лівія, Судан, Бахрейн, Кувейт, Об'єднані Арабські Емірати);
- національні правові системи, в яких мусульманське право регулює окремі сторони суспільного життя, перш за все шлюбно-сімейні відносини (Єгипет, Ірак, Ліван, Марокко, Алжир, Туніс, Йемен);
- національні правові системи, в яких мусульманське право визнається не на державному, а на суспільному рівні (Туреччина).

Неоднаковий стан правового розвитку мусульманських держав свідчить про відповідно різні масштаби процесу вестернізації, тобто запозичення національними правовими системами цих країн окремих ідей, принципів, норм і форм права з боку інших правових систем, перш за все романо-германської та англо-американської (в залежності від рівня співробітництва, міграції населення та інших чинників, що відповідно сприяли впливу або права континентального, або права загального на правові системи певних ісламських держав). У тих мусульманських державах, які в силу економічних, політичних та інших відносин, зазнали вестернізації з боку означених правових систем та міжнародного права, у сферах суспільних відносин, що виходять за межі особистого статусу і не стосуються священних основ ісламу, застосування норм власне мусульманського права поступається нормам, запозиченим у романо-германському чи англійському праві, що впроваджується через прийняття державою нових законів, кодексів або поступово встановлюється судовою практикою, особливо це стосується регулювання у сфері конституційних, торговельних, трудових, процесуальних відносин тощо.

Процеси ісламізації та вестернізації, які в певному сполученні зазнають мусульманські держави, зумовлюють й відповідну специфіку організаційно-функціональної побудови їх судових систем. У переважній більшості ісламських держав судові системи мають дуалістичну побудову і складаються з шаріатських (релігійних) судів, компетенція яких, перш за все, пов'язана із

справами щодо «особистого статусу», в яких правосуддя відправляється судьями-каді, та світських судів, які, як правило мають відповідну спеціалізацію, при цьому судові системи мають відповідні ієрархічні рівні – суди першої інстанції, апеляційні суди, вищі судові інстанції, та сформовані з урахуванням територіального устрою відповідної мусульманської держави. До органів правосуддя в мусульманських державах, як правило, належить й прокуратура, що очолюється міністром юстиції, головна функція якої полягає в підтримці обвинувачення. В окремих ісламських державах прокуратура відсутня, функції з підтримки обвинувачення виконує служба обвинувачення, що є складовою поліції. Поліція в ісламських державах організована за територіальним принципом і має в державах, в яких правова і судова системи є суто релігійними (наприклад, Саудівська Аравія), поділ на релігійну поліцію (яку називають поліцією моралі або шаріатською гвардією), що контролює дотримання норм шаріату, здійснюючи охорону громадського порядку, та виконує рішення шаріатських судів, та світську поліцію, що займається розкриттям злочинів.

Таким чином, специфіка ісламського права знаходить своє відображення у різноманітних проявах, й зокрема у сфері прав і свобод людини як на рівні їх нормативного визначення, так й на рівні їх охорони та захисту.

**Професор кафедри цивільного
права і процесу НАВС, к.ю.н.,
доцент**

Устименко Тетяна Петрівна

ОСОБИСТИЙ ЗАКОН ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Одним із суб'єктів права є юридичні особи, відомі як такі ще з часів Давнього Риму. Не зважаючи на це, повного та єдиного для всіх правових систем визначення поняття юридичної особи у міжнародному приватному праві досі не існує. Аналізуючи українське та зарубіжне законодавство, можна визначити юридичну особу як організацію (товариство чи установа), що виступає самостійним учасником цивільних правовідносин. Основними ознаками юридичних осіб є:

- незалежність існування юридичної особи від учасників, що входять до складу юридичної особи;
- незалежність майна юридичної особи від майна учасників юридичної особи;
- самостійна майнова відповідальність юридичної особи;
- здатність укладати правочини від свого імені;
- здатність виступати позивачем або відповідачем у суді.

Правосуб'єктність юридичної особи охоплює її правоздатність, дієздатність та деліктоздатність. За законодавством багатьох держав зміст понять правоздатності та дієздатності юридичної особи збігається, у зв'язку з чим дуже часто щодо юридичних осіб використовується термін “правоздатність”.

Правоздатність юридичних осіб може бути загальною та спеціальною [2, с. 126]. Загальна правоздатність передбачає наявність певних прав та обов'язків у юридичної особи. Спеціальна правоздатність означає набуття прав та обов'язків юридичною особою у відповідності з цілями, зазначеними у статуті, договорі, нормативно-правовому акті (це юридичні особи, які не здійснюють господарської діяльності, або діяльність яких потребує отримання ліцензії).

Згідно ст. 26 Закону України “Про міжнародне приватне право” [1] цивільна правоздатність та дієздатність юридичної особи визначається особистим законом юридичної особи.

У законодавчих актах кожної країни передбачено власну систему правових норм, що визначають особистий закон юридичної особи.

В світовій практиці встановлення “особистого закону юридичної особи” здійснюється:

- за місцем створення (реєстрації) юридичної особи (теорія інкорпорації);

Згідно теорії інкорпорації особистим законом юридичної особи виступає право держави, де її засновано та зареєстровано установчі документи (Росія, Чехія, Словаччина, Казахстан).

- за місцем знаходження юридичної особи (теорія осілості);